

Charakterystyka rozwojowa dziecka trzyletniego

Wiek przedszkolny to okres najistotniejszych przemian rozwojowych w życiu człowieka dokonujących się we wszystkich sferach.

Catherine Lee zwraca uwagę, że „Każde dziecko stanowi odrębną indywidualność, jedyną w swoim rodzaju, niepowtarzalną osobę”.

Dzieci trzyletnie znajdują się w pierwszej fazie okresu przedszkolnego, w którym dokonują się dynamiczne i intensywne przemiany rozwojowe.

Aby określić możliwości rozwojowe dzieci trzyletnich, konieczne jest prześledzenie wszystkich sfer rozwoju na tym etapie. Wśród różnych sfer rozwoju dzieci trzyletnich można wyróżnić:

- ❖ rozwój fizyczny i motoryczny
- ❖ rozwój procesów poznawczych
- ❖ rozwój emocjonalny
- ❖ rozwój społeczny
- ❖ rozwój osobowości.

Rozwój fizyczny i motoryczny

W rozwoju fizycznym i motorycznym dziecka trzyletniego następują wyraźne osiągnięcia. Zmieniają się proporcje ciała oraz doskonali się sprawność motoryczna. Zmiany proporcji ciała przyczyniają się do dobrego samopoczucia fizycznego i psychicznego. Sylwetka dziecka charakteryzuje się stosunkowo krótkimi kończynami przy dość dużej głowie i długim tułowiu. Układ kostny i mięśniowy są jeszcze słabe. Dzieci w tym wieku są mało odporne na wysiłek. Można więc sądzić, iż długie stanie, siedzenie w jednym miejscu i pozycji, długi spacer szybko je męczy. Do podstawowych sprawności ruchowych należą takie czynności motoryczne jak: chód, bieg, skoki, wspinanie się oraz ruchy dostosowane do pokonywania przeszkód. Dziecko trzyletnie potrafi też jeździć na trzykołowym rowerku, a także rzucać piłką. Precyzyjne ruchy dłoni sprawiają dzieciom trzyletnim sporą trudność, ale potrafią one rysować i malować stosując zamaszyste i szerokie ruchy ręki oraz ugniatać elastyczny materiał plastyczny.

Układ nerwowy trzylatka jest niezwykle słaby i delikatny, podatny na zmęczenie. Dominują w nim procesy pobudzania nad procesami hamowania. Organizm dziecka nie jest zdolny do odbierania dużej ilości silnych bodźców. Zachowanie dziecka cechuje impulsywność i zmienność.

Dziecko obserwując dorosłych oraz naśladując ich, opanowuje stopniowo czynności związane z życiem codziennym: myciem, jedzeniem, ubieraniem, sprzątaniami, lecz wymaga to ciągłych ćwiczeń, a także zachęty w atmosferze spokoju i zyczliwości.

Rozwój procesów poznawczych

W sferze poznawczej u dzieci trzyletnich następuje intensywny rozwój. Żadna z funkcji psychicznych nie jest jeszcze w pełni rozwinięta i ukształtowana. Myślenie, mowa i spostrzeżenia są związane z działaniem. Charakterystyczne jest więc tutaj tzw. myślenie sensoryczno – motoryczne, co oznacza, że dziecko rozwiązuje zadania, gdy ma bezpośredni kontakt z różnorodnymi przedmiotami w działaniu samodzielnym lub przy pomocy osoby dorosłej. Dziecko trzyletnie poznaje otaczający świat wielozmysłowo – polisensorycznie. Najważniejsze, pierwsze miejsce zajmują spostrzeżenia wzrokowe. Dlatego zwraca ono uwagę na to, co jest duże, kolorowe, wyróżniające się z otoczenia.

Źródłem wrażeń dziecka trzyletniego jest nie tylko jego świat zewnętrzny, ale także i to co dzieje się wewnątrz organizmu. Bardzo ważną rolę spełnia tu wzrok i słuch. Dziecko poznaje przede wszystkim te przedmioty i ich cechy, które odgrywają bezpośrednią rolę w wykonywanej czynności. Zaczyna odróżniać kolory, choć jeszcze nie potrafi ich nazwać. W swoim spostrzeganiu kieruje się najpierw barwą, a potem kształtem przedmiotów. Obserwujemy też początki zainteresowań muzycznych. Trzylatek potrafi zaśpiewać piosenkę, czy rozpoznać odgłosy z najbliższego, znanego mu otoczenia.

Uwaga i pamięć mają charakter mimowolny; skoncentrowana jest na silnych i atrakcyjnych bodźcach. Dziecko zmienia często przedmioty, zainteresowania, przerywa rozpoczęte czynności.

Istotną rolę w rozwoju orientacji trzylatka w otaczającym go świecie odgrywa mowa. Jest ona bezpośrednio związana z wrażeniami i spostrzeżeniami. Dziecko w wieku trzech lat zna około 1000 słów. Są to przede wszystkim rzeczowniki, czasowniki i przymiotniki. Trzylatek wykazuje tendencje do tworzenia neologizmów. Potrafi budować proste pod względem gramatycznym zdania rozwinięte, a także różne rodzaje zdań złożonych. Rozwój mowy i myślenia trzylatka powodują, że jego zabawy stają się coraz bardziej urozmaicone i złożone, a z drugiej strony różnorodność form zachowania dziecka przyczynia się do rozwoju mowy i myślenia, a także pozostałych procesów poznawczych.

Rozwój emocjonalny

Istotne znaczenie w procesie adaptacji dziecka trzyletniego do przedszkola ma rozwój emocjonalny. Zwykle trudności w przystosowaniu się do nowego środowiska spowodowane są chwiejnością uczuciową i dużą wrażliwością dziecka. Reakcje wywołane różnymi emocjami są zwykle

gwałtowne i krótkotrwałe, a ich siła i czas są niewspółmierne do przyczyn, które je wywołały. Małe dziecko potrafi bardzo się złościć i płakać, a za chwilę jest spokojne i roześmiane.

Czynnikami, które najbardziej wpływają na rozwój emocjonalny dziecka jest spokój, czułość oraz zaspokajanie potrzeb. U trzylatków najważniejszą z nich jest potrzeba bezpieczeństwa.

C. Lee podaje, że dziecko trzyletnie jest kochające, towarzyskie, przyjazne, ugodowe i łatwo ulega sugestiom innych. Z łatwością przyjmuje relacje i cechy charakteru osób dorosłych. Ponieważ dziecko nie potrafi ukrywać i tłumić uczuć odzwierciedlają się one wyraźnie w jego zachowaniu: gestach, mimice, okrzykach, głośnym śmiechu i płaczu.

Dziecko w wieku trzech lat jest nie tylko impulsywne, skłonne do wyładowywania swoich afektów, ale także zmienne w swych uczuciach i nastrojach. Jego emocje szybko się wytwarzają, ale też szybko gasną, a raczej przeradzają się w inne, nawet krańcowo odmienne uczucia. Dziecko niemal w jednej chwili potrafi przejść od śmiechu do łez. Raz jest pogodne i wesołe, to znów niespokojne albo zasmucone czy zatroskane. Czasem bawi się grzecznie samo przez dłuższy czas, kiedy indziej żąda, aby się nim zajmować, grymasi i kaprysi. Tę zmienność uczuć u dzieci nazywamy labilnością uczuciową. Ta labilność uczuciowa w powiązaniu z łatwością ekspresji uczuć sprawia, że dzieci trzyletnie nie są jeszcze dojrzałe i zrównoważone emocjonalnie.

Rozwój społeczny

Rozwój społeczny dziecka dotyczy różnorodnych kontaktów społecznych, jakie dzieci nawiązują w domu i w przedszkolu.

Charakterystyczną cechą dziecka trzyletniego jest egocentryzm. We wszystkim co dziecko robi, kieruje się dążeniem do zaspokojenia swoich potrzeb. Potrzeba kontaktów społecznych jest tu zwykle zaspokajana poprzez przebywanie z matką. W pierwszych miesiącach pobytu w przedszkolu dzieci nie bawią się ze sobą, lecz obok siebie. Chociaż zdarza się, że nawiązują między sobą krótkotrwałe kontakty werbalne. Widać tu także tendencje do naśladownictwa, dlatego też w organizacji zabawy małe dziecko chętnie zdaje się na wychowawczynię. W stosunku do rówieśników wykazuje minimalne uspołecznienie. W zabawach grupowych dziecko uczy się zaspokajając nie tylko potrzeby własne, ale i innych. Uczy się norm postępowania społecznego oraz sposobów postępowania związanych z przyjętą na siebie rolą.

Dzieci w tym wieku nie są w stanie dłużej współdziałać ze sobą, uzgadniać planów wspólnej zabawy, lecz nawiązują krótkotrwałe kontakty werbalne i pozawerbalne. Dopiero pod wpływem dłuższego, wspólnego pobytu rozwijają się pełniejsze kontakty.

Dziecko uczy się poruszać w świecie samodzielnie, zaznacza własną odrębność, rozgranicza między: ja, moje – ty, twoje. Chce samodzielnie wykonywać różne czynności i osiągać sukces w tym co robi – próbuje samo jeść łyżką, ubiera samodzielnie czapkę itp.

Rozwój osobowości

W wieku przedszkolnym kształtują się podstawowe zręby osobowości. Dziecko trzyletnie znajduje się na etapie formowania struktury „ja”. Jego świadomość odrębności własnej osoby, jak i wiara w siebie są jeszcze bardzo słabe. Dziecko nie zna swoich możliwości w nowych sytuacjach, co utrudnia mu przystosowanie się do środowiska.

Dzieci wchodzą w okres średniego dzieciństwa ze świadomością własnej odrębności. Zaczyna się rozwijać obraz własnej osoby, na który składają się: imię, posiadane rzeczy, codzienne zachowania.

Opracowanie: mgr Ewa Dyduch

Bibliografia:

1. Harwas-Napierała B., Trempała J., *Psychologia rozwoju człowieka*, t.1, PWN
2. Lee C., *Wzrastanie i rozwój dziecka*, WSiP
3. Tuner J.S., Helis D.B., *Rozwój człowieka*, WSiP
4. Przetacznikowi M., *Wiek przedszkolny*, [w:] *Psychologia rozwoju człowieka*, pod red. M. Żebrowskiej, t. II, PWN
5. Cudak H., *Funkcje rodziny w pierwszych okresach rozwojowych dziecka*, WSPTWP
6. Włodarski Z., Matczak A., *Wprowadzenie do psychologii*, WSiP
7. Sochaczewska G., *Czynniki warunkujące przystosowanie dziecka do przedszkola*, [w:] *Rozwój i wychowanie dzieci w wieku przedszkolnym*, pod red. B. Wilgockiej-Okon, PAN
8. Przetacznikowi M., Makiełło-Jarża G., *Psychologia rozwojowa*, WSiP